

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย:

กรณีศึกษาชุมชนคลองเตย กรุงเทพมหานคร

วรารพร วงษ์สุวรรณ¹ และ อาทิตย์ ทิพย์พิชัย^{2*}

Public Participation towards Public Space Development Projects in Low-Income Community: A Case Study of Khlong Toei Community, Bangkok

Waraphorn Wongsuwan¹ and Atit Tippichai^{2*}

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² School of Architecture, Art, and Design, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.

* Corresponding author. E-mail address: atit.ti@kmitl.ac.th

received: January 31, 2022 revised: March 3, 2022 accepted: May 19, 2022

บทคัดย่อ

การเพิ่มพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่สาธารณะในชุมชนเมืองให้ได้ตามมาตรฐานเป็นหนึ่งในแนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น ชุมชนคลองเตย มีข้อจำกัดและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากชุมชนในพื้นที่ทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนคลองเตยเกิดจากการอพยพและบุกรุกที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานเป็นเวลานานมากกว่า 40 ปี การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ในชุมชนคลองเตย และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนผู้มีรายได้น้อย โดยการสำรวจพื้นที่จริง รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยในชุมชนโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากผลการศึกษสามารถสรุปได้ว่า โครงการพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสมกับชุมชนผู้มีรายได้น้อยควรมีจุดเริ่มต้นที่เกิดจากความต้องการของชุมชนเอง ซึ่งผู้อยู่อาศัยในชุมชนจะรู้สาเหตุของปัญหาและความต้องการมากที่สุด ทำให้โครงการนั้นสามารถแก้ไขปัญหาของพื้นที่ได้ตรงจุด แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการดำเนินโครงการควรมีหน่วยงานที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาโครงการในชุมชนเข้าร่วมทำงานเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ทำให้ประชาชนได้เข้าร่วมสะท้อนความต้องการของชุมชน นอกจากนั้น การพัฒนาโครงการพื้นที่สาธารณะควรคำนึงถึงการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงควรมีการจัดสรรงบประมาณโครงการให้ครอบคลุมถึงส่วนของการบำรุงรักษาหรือจัดตั้งกองทุนของชุมชนเพื่อให้มีงบประมาณสำหรับการดำเนินโครงการให้สามารถให้บริการคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนผู้มีรายได้น้อย พื้นที่สาธารณะ การยกระดับคุณภาพชีวิต

ABSTRACT

Increasing green areas or public spaces in urban communities to meet the standards is one of the measures for improving the quality of life of people in Bangkok. However, the development of public spaces in low-income communities in Bangkok, such as Khlong Toei Community, has limitations and unique characteristics that are different from other communities. This is due to the Khlong Toei Community caused by migrants and invasions to build housing for workers for more than 40 years. The purpose of this study is to study and analyze physical characteristics, the economic and social aspects of the area in the Khlong Toei Community and to study the level of participation in the development of public spaces for low-income communities by a site survey, collect relevant document information, and interviewing residents of the community using the interview form. From the results of the study, it can be concluded that public space

projects which are suitable for low-income communities should have a starting point from the community's own needs. This is because local residents best know the causes of the problems and understand needs. However, for the project implementation, there should be specialized organizations or experts with experiences involved to help facilitate local residents to participate and reflect their needs. Public space projects should consider acquiring and sharing benefits that truly meet the needs of the community. In addition, project budgets should be allocated to cover the maintenance or establishment of community funds to provide a budget for project implementation.

Keywords: Public Participation, Low-income Communities, Public Space, Quality of Life Improvement

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางการบริหารและศูนย์กลางความเจริญทุกด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้าและบริการ การท่องเที่ยว การเงิน การคมนาคมขนส่ง และเป็นแหล่งงานที่สำคัญ รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคครบสมบูรณ์ ด้วยความเป็นศูนย์กลางดังกล่าวนี้ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีการพัฒนาและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดึงดูดผู้คนจำนวนมากอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่ทั้งกลุ่มคนกลางและกลุ่มผู้ขายแรงงาน เกิดการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยหลากหลายรูปแบบกระจายทั่วพื้นที่ กรุงเทพมหานครกลายเป็นมหานครที่เจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว การเติบโตที่รวดเร็วทำให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา พื้นที่บางส่วนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่เหมาะสม กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีรายได้น้อย อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความเปราะบางหรือคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ยากที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนแออัดข้อมูลสถิติชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร (2561) พบว่ามีชุมชนแออัดประมาณ 662 ชุมชน ร้อยละ 72 ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดมีรายได้น้อย ชุมชนคลองเตยเป็นชุมชนหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดในลักษณะที่เป็นชุมชนแออัด คือ ชุมชนจะประกอบไปด้วยอาคารอยู่อาศัยที่เสื่อมโทรม สร้างติดกันอย่างหนาแน่นแออัด ทางเท้าในชุมชนมีลักษณะที่แคบ ไม่มีทอระบายน้ำ ระบบไฟฟ้าและประปาถูกต้องเชื่อมแบบไม่ได้มาตรฐาน มีพื้นที่ส่วนสีเขียวและพื้นที่ส่วนกลางที่มีอยู่อย่างจำกัด ไม่เพียงพอสำหรับคนในชุมชน แสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เหมาะสมของคนในชุมชนคลองเตย หลายหน่วยงานทั้งเอกชนและรัฐบาลต่างเข้าไปช่วยเหลือ แต่ด้วยปัญหาที่สะสมมานาน รวมถึงพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ของชุมชนทำให้ความช่วยเหลือดังกล่าวไม่ทั่วถึงหรือบางครั้งก็เป็นเพียงโครงการชั่วคราว ส่งผลให้ชุมชนคลองเตยมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการพัฒนาเพียงบางส่วนเท่านั้น

จากสาเหตุข้างต้น จึงเกิดแนวความคิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนคลองเตย เพื่อกระตุ้นหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนรายได้น้อย ให้สามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเท่าเทียม หลายหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างเข้าไประดมความคิดในพื้นที่ชุมชนแออัดคลองเตยเกิดเป็นโครงการต่าง ๆ ขึ้น โดยมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าพื้นที่สาธารณะสามารถลดผลกระทบเชิงสังคม ในประเด็นหนึ่งของความเหลื่อมล้ำ ชุมชนผู้มีรายได้น้อยอาจจะมีพื้นที่สาธารณะประเภทพื้นที่เขียวน้อยมีผลกระทบทางสุขภาพและจิตใจ ช่วงวัยเด็กที่เติบโตขึ้นในพื้นที่สีเขียวมากจะมีพัฒนาการที่ดีกว่า มีสุขภาพที่แข็งแรง ความคิดสร้างสรรค์ ประสบความสำเร็จทางการศึกษาและนำไปสู่ความก้าวหน้าทางอาชีพ อีกหนึ่งประเด็นคือการปรับเปลี่ยนพื้นที่ว่างให้กลายเป็นพื้นที่สาธารณะ ทำให้พื้นที่อาชญากรรมลดลง และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชน เพิ่มความปลอดภัยคนในชุมชนออกมาใช้ชีวิตด้านนอกมากขึ้น (Kondo et al, 2016; Jennings, 2019)

หลายโครงการได้นำการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกับลักษณะกระบวนการรวมกันทางสังคม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและสถานที่ ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในด้านสังคม ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนคลองเตย ว่ามีบุคคลหรือหน่วยงานที่หลากหลายที่ทำให้หลายโครงการเกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้ที่มุ่งเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาให้กับหน่วยงานที่ต้องการทำงานร่วมกับชุมชน หรือชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะกรณีศึกษาชุมชนที่มีลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันชุมชนคลองเตยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ของพื้นที่ในชุมชนคลองเตยที่สำคัญที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ ปัญหาและอุปสรรค และระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมของชุมชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) และการจดบันทึกจากการสำรวจภาคสนาม (Field Observation)

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Interviews) คำถามกำหนดไว้แน่นอนเป็นระบบ มีขั้นตอนในการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะตอบคำถามชุดเดียวกัน ผู้สัมภาษณ์จะจดบันทึกคำตอบลงในแบบสัมภาษณ์ โดยคำถามที่ใช้จะแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ 2. ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ 3. ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4. ด้านการติดตามและประเมินผล (Cohen and Uphoff, 1981) ดังนี้

1. ด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ
 - วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน
 - เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะในที่ประชุม
 - ลงมติการจัดทำโครงการ
2. ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ
 - ส่วนร่วมในการดำเนินการ
 - ส่วนร่วมในการบริจาคเพื่อสมทบทุน
 - ส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
3. ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์
 - ชุมชนได้รับประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ
 - ประชาชนในชุมชนมีโอกาสใช้บริการ
 - ชุมชนได้รับรายได้จากโครงการ
4. ด้านการติดตามและประเมินผล
 - ส่วนร่วมในการดูแลโครงการ
 - ส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้า
 - ส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล
 - ส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาคือ ผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random) ทั้งหมด 20 คน แบ่งกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการชุมชน กลุ่มที่ 3 ผู้อยู่อาศัยในชุมชน โดยเป็นกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่และรับรู้การพัฒนาโครงการพื้นที่สาธารณะที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดของสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 การสัมภาษณ์จะใช้วิธีการโทรศัพท์

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ทั้งทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทางดำเนินการศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมกลั่นกรอง วิเคราะห์ข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับโครงการพื้นที่ศึกษา ลักษณะของชุมชน และจัดเตรียมเครื่องมือในการลงสำรวจภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบวิธีการเก็บ ข้อมูลและกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 สำรวจภาคสนามในแหล่งพื้นที่ที่เลือกทำการศึกษาแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจลักษณะกายภาพและสภาพแวดล้อมโดยรอบ ตลอดจนศึกษาสภาพแวดล้อม สังคม เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปใช้ในวงต่อไป

ระยะที่ 2 สำรวจอย่างละเอียด โดยการถ่ายรูป การจดบันทึก การสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แสดงผลการศึกษาตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยการเก็บข้อมูลนั้นจะศึกษาโดยถึงสถานการณ์และสภาพพื้นที่สาธารณะของชุมชนในปัจจุบัน รวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นโยบายและการบริหารจัดการในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยจะให้ความสำคัญจากระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยจะใช้วิธีการและเครื่องมือ คือ

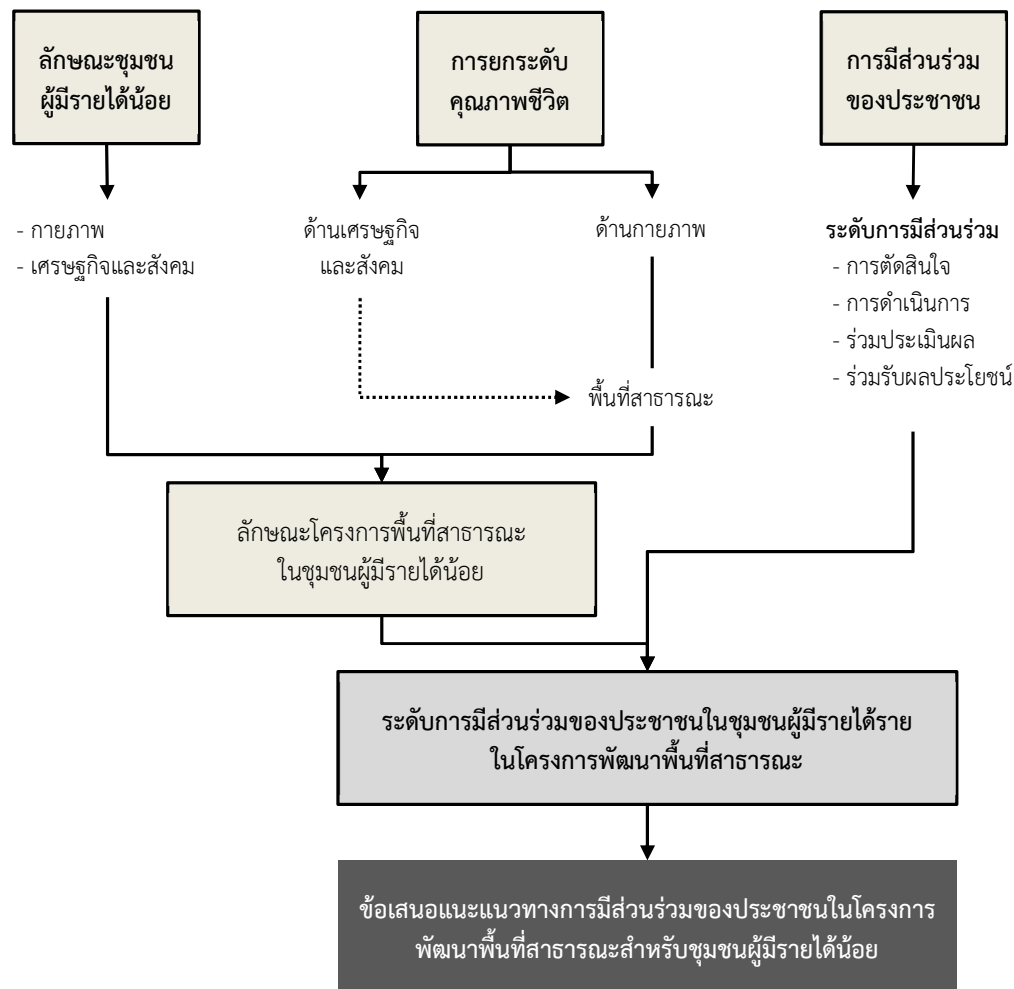
1. ข้อมูลด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมโดยรอบเบื้องต้น ศึกษาสภาพแวดล้อมโครงการพื้นที่สาธารณะชุมชนผู้มีรายได้ น้อยและลักษณะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ

2. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ สำรวจโดยการจดบันทึกแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้จะมีด้วยกัน 4 ด้าน คือ ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและตัดสินใจ ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ ด้านการติดตามและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เพื่อศึกษาลักษณะชุมชนผู้มีรายได้ น้อยและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้มีรายได้ น้อยมีโครงการพื้นที่สาธารณะ จากกรณีตัวอย่างการศึกษาโครงการพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นภายในชุมชน คลองเตย ล็อก 1-2-3

ขั้นตอนที่ 4 สรุปและเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ สำหรับชุมชนผู้มีรายได้ น้อย

กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวความคิดการศึกษา

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมชนผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษา ชุมชนคลองเตย แบ่งผลการการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ข้อมูลของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

1. ลักษณะทางกายภาพ

1. ลักษณะการครอบครองที่ดินของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนแออัดคลองเตยเกิดจากการบุกเบิกเข้ามาอยู่ของแรงงานก่อสร้างของการท่าเรือแห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่แรงงานอพยพเป็นคนต่างจังหวัดเข้ามาสร้างแคมป์พักคนงาน เริ่มที่ชุมชนดั้งเดิมล๊อค 1-2-3 ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2510 เป็นชุมชนแรกและต่อเนื่องเป็นชุมชนย่อย ๆ ตามมาภายหลัง ปัจจุบันข้อมูลที่สำรวจได้ล่าสุดพบว่า ชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 มีจำนวนบ้านทั้งหมด 1,665 หลัง มีทะเบียน 1,505 หลัง ไม่มีทะเบียน 160 หลัง จำนวนบ้านเช่าหรือห้องเช่าทั้งหมด 234 หลัง มีทะเบียน 213 หลัง ไม่มีทะเบียน 21 หลัง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.32 ของชุมชนผู้มีรายได้น้อยคลองเตย

2. กรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

กรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 เป็นของการท่าเรือแห่งประเทศไทย (กทท.) ซึ่งเกิดจากการเวนคืนที่ดินจากพระยาสุรินทโกษา หลวงอาจณรงค์ และตระกูล ณ ระนอง ซึ่งมีที่ดินติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ช่องนนทรีจนถึงริมคลองพระโขนง ซึ่งที่ดินบริเวณดังกล่าวนี้ เป็นที่นาของทั้งสามตระกูล นอกจากนี้ ยังมีวัดอีกสามแห่งที่ถูกเวนคืน เพื่อเอาที่ดินไปสร้าง

เขื่อนเทียบเรือสินค้า ประกอบด้วยวัดเงิน วัดทอง และวัดไก่อ๊ต้อย โดยมีการสร้างวัดธาตุทอง เอกมัยขึ้นใหม่ เพื่อรองรับพระสงฆ์จากวัดที่ถูกเวนคืนธรณีสงฆ์

โดยปัจจุบันที่ดินของชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 เป็นเอกสารสิทธิ น.ส.4 (ตราครุฑสีแดง) น.ส.4 เป็นโฉนดที่ดินที่พบเห็นได้ทั่วไป สามารถซื้อขายและโอนกรรมสิทธิ์ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยความเก่าใหม่ของโฉนดที่ดินสามารถดูได้จากอักษรท้ายของรหัสเอกสาร เช่น น.ส.4 จ. คือรหัสเอกสารที่ใช้ในปัจจุบัน ส่วน น.ส.4 ก. ก็เป็นโฉนดที่ดินรุ่นเก่าที่สุด

3. ที่ดินของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ หรือรัฐดูแล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พี่ไผ่ (นามสมมุติ) คณะกรรมการชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 กล่าวว่า ที่ดินปัจจุบันอยู่ในการดูแลของรัฐ ซึ่งจะมีเงินสนับสนุนให้ชุมชนเดือนละ 10,000 บาท และการเกิดขึ้นของโครงการต่าง ๆ จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการการทำเรือแห่งประเทศไทย โดยจะมีสำนักงานเขตเป็นคนกลางในการติดต่อประสานงานในการเข้าถึงพื้นที่

4. ความต้องการที่อยู่อาศัยของชุมชน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พี่ไผ่ (นามสมมุติ) คณะกรรมการชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 กล่าวว่า คนในชุมชนไม่มีใครอยากจะย้ายออก อยากให้หาข้อตกลงอย่างประนีประนอมเหมาะสมกับทุกคนในชุมชนและการทำเรือ หากผลออกมาได้อยู่ที่เดิมอยากให้รัฐมีการช่วยเหลือด้านการปรับปรุงสภาพชุมชนให้ดีขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนได้พยายามผลักดันเรื่องนี้มาตลอดระยะเวลาหลายปีแต่ยังไม่เห็นผลมากเท่าที่ควร หากผลออกมาเป็นข้อเสนอการเช่าที่ระยะยาว อยากให้หาราคาและระยะเวลาการเช่าที่เหมาะสมกับคนที่ชุมชนที่เป็นผู้มียาได้น้อย ส่วนเรื่องการได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น มองว่าเป็นไปได้ยากและไม่วางใจในเรื่องนี้

5. ประเภทชุมชนผู้มีรายได้น้อยชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 ถูกประกาศเป็นชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2537 ให้เป็นชุมชนประเภทแออัด

6. ความหนาแน่นของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 มีจำนวนประชากรทั้งหมด 7,126 คน เป็นประชากรชาย 3,205 คน ประชากรหญิง 3,921 คน ซึ่งเมื่อเทียบอัตราส่วนจำนวนคนต่อครัวเรือนอยู่ที่ 4 คน ต่อ 1 ครัวเรือน บนพื้นที่อยู่อาศัย 37 ตารางเมตร เทียบกับเกณฑ์อัตราส่วนจาก รายงานข้อมูลชุมชนผู้มีรายได้น้อยของการเคหะแห่งชาติ (กองยุทธศาสตร์และสารสนเทศที่อยู่อาศัย ฝ่ายวิชาการ พัฒนาที่อยู่ การเคหะแห่งชาติ, 2560) พบว่า ชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 จัดอยู่ในเกณฑ์ชุมชนที่อยู่อาศัยระดับความหนาแน่นมาก ที่มีจำนวนผู้อยู่อาศัยตั้งแต่ 40 คนขึ้นไป ต่อพื้นที่ 400 ตารางเมตร

7. สภาพบ้านในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

สภาพบ้านในชุมชนคลองล๊อค 1-2-3 มีลักษณะภายนอกค่อนข้างทรุดโทรมถึงปานกลาง ผู้วิจัยได้รับอนุญาตจากเจ้าของบ้านให้เข้าไปสำรวจด้านในด้วยกัน 3 หลัง โดยรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

หลังที่ 1 ภายนอกเป็นบ้านโครงสร้างไม้ 2 ชั้น ทั้งภายนอกและภายในเป็นผนังยิปซัมบอร์ดและไม้ ชั้นที่ 2 ของบ้านหลังนี้ไม่สามารถอยู่อาศัยได้เนื่องจากพื้นทรุดหนักมากส่งผลให้ฟ้าเพดานชั้นหนึ่งมีความสูงที่ต่ำกว่าปกติ และหลังคาบ้านมีรูรั่วหลายจุด

หลังที่ 2 ภายนอกเป็นโครงสร้างไม้ 2 ชั้น ด้านในผนังบ้านเป็นแผ่นไม้ชั้น พื้นภายในบ้านชั้น 1 เป็นปูนผสมไม้ซึ่งค่อนข้างทรุดหลายแห่ง และชั้น 2 เป็นพื้นไม้มีหลายจุดที่ทรุดไม่สามารถเดินได้ และผนังบ้านชั้น 2 มีรอยรั่วหลายแห่งเวลาฝนตกจะมีน้ำรั่วซึมหลายที่

หลังที่ 3 หลังนี้เดิมเป็นโครงสร้างไม้ 2 ชั้น แต่เนื่องจากอาคารมีความทรุดหนักทำให้ถูกปรับปรุงให้เหลือชั้นเดียว ด้วยอิฐมวลเบาและแผ่นไม้ที่เป็นลักษณะของวัสดุชั่วคราว และปัจจุบันพื้นบ้านเป็นไม้ค้อนข้างทรุด พื้นไม้ที่ผุพังถูกซ่อมแซมด้วยแผ่นไม้ และหลังคามีรูรั่วหลายจุด ผู้อยู่อาศัยจึงใช้ผ้าใบมากันเป็นหลังคาอีกชั้นด้านในเพื่อป้องกันฝนและละอองฝน

8. การใช้น้ำชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ภายในชุมชนมีการใช้น้ำแบบต่อจากการประปา โดยส่วนใหญ่มีเตอรน้ำไม่ได้ทำการแยกแบบหลังต่อหลัง จะใช้เป็นเตอรน้ำรวมซึ่งจากการสอบถามจากคนในพื้นที่ได้ความว่าตอนแรกมีเตอรน้ำรวมเป็นขอย หรือถ้าหากขอยนั้นมียานเรือนจำนวนมากก็จะแยกเป็นเตอรน้ำหนึ่งต่อบ้านสิบหลัง แต่ปัจจุบันได้มีบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการต่อจากบ้านอื่นในชุมชนมาใช้กันจำนวนมากหลายหลัง

9. การใช้ไฟฟ้าในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ภายในชุมชนมีการใช้ไฟฟ้าแบบต่อจากการไฟฟ้า โดยส่วนใหญ่มีเตอร์ไฟฟ้าไม่ได้ทำการแยกแบบหลังต่อหลัง จะใช้เป็นตัวรวมซึ่งจากการสอบถามจากคนในพื้นที่ได้ความว่าตอนแรกมีเตอร์จะรวมเป็นชอย หรือถ้าหากชอยนั้นมีบ้านเรือนจำนวนมากก็จะแยกเป็นมิเตอร์หนึ่งต่อบ้านสิบหลัง แต่ปัจจุบันได้มีบ้านเรือนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้เกิดการต่อจากบ้านอื่นในชุมชนมาใช้กันจำนวนมากหลายหลัง

10. ไฟฟ้าสาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ทางเดินสาธารณะภายในชุมชนไม่มีไฟฟ้าสาธารณะและไม่เคยมีตั้งแต่ในอดีต ช่วงเวลากลางคืนทางเดินจะมีมืดมาก ผู้อยู่อาศัยบางหลังคาเรือนต้องติดไฟฟ้าไว้หน้าบ้านเพื่อเพิ่มแสงสว่างและช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุบริเวณทางเดิน แต่ทั้งนี้แสงสว่างก็ยังไม่เพียงพอ

11. ระบบการกำจัดขยะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนคลองเตยลือค 1-2-3 มีจุดทิ้งขยะรวมอยู่ 1 ที่ ซึ่งอยู่บริเวณทางเข้าชุมชนติดกับทางด่วนพิเศษเฉลิมมหานคร ซึ่งเป็นจุดเก็บขยะของเทศบาลจะมาเก็บอาทิตย์ละ 2 วัน คือ วันอังคารกับวันเสาร์ ภายในชุมชนมีการสร้างที่ทิ้งขยะพลาสติกเพื่อนำไปขาย ซึ่งแต่ละชอยยังไม่มีจุดรวมที่ทิ้งขยะและระบบกำจัดขยะที่ชัดเจน เห็นได้จากการทิ้งขยะทั่วไปตามพื้นทางเดินสาธารณะ และตามท่อระบายน้ำ บ่อน้ำจำนวนมาก

12. ระบบการระบายน้ำในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

บ้านพักอาศัยหรือห้องเช่าในชุมชนคลองเตยลือค 1-2-3 มีระบบท่อระบายน้ำเสียจากตัวบ้านสู่ท่อระบายภายนอกชุมชน โดยเกิดจากช่างในชุมชนทำขึ้นกันเอง ส่วนการระบายน้ำพื้นที่ทางเดินสาธารณะจะเป็นการเขาร่องพื้นคอนกรีตตามแนวขวางของทางเดิน โดยทางเดินสาธารณะที่เป็นพื้นคอนกรีตภายในชุมชนจะมีลักษณะการระบายแบบนี้ทั้งหมด

13. ทางเดินในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ปัจจุบันทางเดินชุมชนคลองเตยลือค 1-2-3 เป็นทางเดินคอนกรีตทั้งหมด และจากการสอบถามจาก นายเอ (นามสมมุติ) กล่าวว่าเดิมที่ทางเดินในชุมชนเป็นทางเดินไม้ ซึ่งเก่าและผุพังจนทำให้เกิดอุบัติเหตุหลายครั้ง ทางการทำเรื่องแห่งประเทศไทย (กทท.) ได้เข้ามาช่วยเหลือในการทำงานเดินใหม่ทั้งหมดในชุมชน

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม

1. อาชีพหลักของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ร้อยละ 75 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขายและเป็นลูกจ้าง ร้อยละ 15 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ ร้อยละ 5 ประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้ได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมกับคณะกรรมการในชุมชนพบว่าคนในชุมชนนอกจากการประกอบอาชีพข้างต้นที่กล่าวมา ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเสริมอย่างน้อย 1 อาชีพ เช่น อาชีพการเก็บของเก่าขาย อาชีพเป็นไกด์ท้องถิ่นในชุมชน เป็นต้น

2. ฐานะและรายได้ต่อครัวเรือนรวมในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ฐานะของคนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในฐานะยากจน โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนมากกว่า 23,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.19 รายได้เฉลี่ย 12,001 – 18,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.79 และรายได้เฉลี่ย 8,001 – 12,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.56 รายได้น้อยกว่า 8,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.46 ตามลำดับ

3. แหล่งเงินกู้ในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน กองทุนพัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งด้านการหางบประมาณมาปรับปรุงชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อหางบประมาณมาสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราว รวมทั้งจัดหาอาชีพหากอยู่ในสถานะตกงาน และมีศูนย์ส่งเสริมการบริหารเงินออมสำหรับครอบครัวผู้มีรายได้น้อย

4. การรวมกลุ่มกันในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนคลองเตยลือค 1-2-3 มีการรวมกลุ่มของกรรมการชุมชนโดยมีเครือข่ายคือชุมชนภายในคลองเตยทั้งหมด 26 ชุมชน ส่วนภายในชุมชนจะมีการรวมกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่มขึ้นไป คือ 1.กรรมการชุมชน ฅาปนกิจ กองทุนหมู่บ้าน อาสาสมัคร 2. แม่บ้านสตรี ผู้สูงอายุ 3. กิจกรรมตามเทศกาล เยาวชน และพี่แถม (นามสมมุติ) ได้กล่าวถึงโครงการ Local Alike ที่เกี่ยวข้องเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนคลองเตยด้วยการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หลักการสำคัญของโครงการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นอีกแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยใช้การรวมกลุ่มของแกนนำชุมชน แม่บ้าน เยาวชนคนรุ่นใหม่ มูลนิธิวัดพระพิบูลย์ สร้างกลไกและโมเดลการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน รายได้จะนำไปพัฒนาชุมชนและส่วนหนึ่งนำไปค่าใช้จ่ายของโครงการ

5. หน่วยงานผู้สนับสนุนชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐบาลทุกเดือนเป็นจำนวนเงิน 10,000 บาท และมักจะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความมั่นคงทางอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

6. ปัญหาเร่งด่วนของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

สถานการณ์ปัจจุบันในชุมชนตอนนี้ได้รับผลกระทบจากสถานโควิด 19 หลายเรื่องทั้งเรื่องปากท้อง รายได้ สุขอนามัย สภาพแวดล้อมในชุมชนที่บ้านเรือนอยู่กันอย่างแออัด ไม่มีพื้นที่สำหรับสถานพยาบาลเบื้องต้นให้กับผู้ติดเชื้อและเกิดการแพร่ระบาดของโรคขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนตกอยู่ในพื้นที่เสี่ยง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง ทางกรุงเทพมหานครได้แก้ไขปัญหาระดับด่วนด้วยการตรวจหาผู้ติดเชื้อในชุมชนอย่างต่อเนื่องและทราบว่าจะมีการเข้ามาตรวจซ้ำอีก เพื่อยุติและควบคุมการระบาด จึงเร่งฉีดวัคซีนให้คนกลุ่มเสี่ยงอย่างรวดเร็วที่สุด

7. ปัญหาการถูกไล่ที่ของชุมชนผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนคลองเตยมีข่าวเรื่องการไล่รื้อถอนที่อยู่อาศัยหลายครั้ง ล่าสุดคือโครงการการพัฒนาพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยในชุมชนคลองเตย (Smart Community) ซึ่งตอนนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการออกแบบและได้มีข่าวลือเกี่ยวกับการฟ้องร้องไล่รื้อชุมชนแออัดคลองเตยเกิดขึ้นอีกครั้ง ทั้งนี้เมื่อต้นเดือนมีนาคม พ.ศ.2564 ที่ผ่านมา เรือโท กมลศักดิ์ พรหมประยูร ผู้อำนวยการท่าเรือแห่งประเทศไทย จัดการประชุมโดยมีผู้นำชุมชนทั้ง 26 ชุมชนเป็นผู้เข้าร่วม เพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการท่าเรือว่าต้องการหาทางออกร่วมกันกับชุมชน ไม่ได้มีการฟ้องร้องชุมชนเพื่อไล่ที่ตามที่ประชาชนในชุมชนเข้าใจ ทางท่าเรือกำลังพิจารณารูปแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและมีประโยชน์ใช้สอยต่อชุมชน ซึ่งอยู่ระหว่างขั้นตอนการออกแบบในรายละเอียดของอาคารที่พักอาศัย พื้นที่ค้าขาย พื้นที่จอดรถ ถ้าหากดำเนินการขั้นตอนการออกแบบเสร็จแล้วและสถานการณ์โควิด 19 สงบลง ทางท่าเรือจะจัดการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

3.โครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3

1. โครงการปรับปรุงสนามเด็กเล่น

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานเขตคลองเตย โครงการนี้ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2555 โดยการเข้ามาของบริษัททีโอเอ เพ้นท์ ซึ่งมีจุดประสงค์ต้องการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 ทางบริษัทได้เข้ามาสำรวจพื้นที่ที่ร่วมกับทางชุมชน และเลือกพื้นที่สนามเด็กเล่นหน้าศาลเจ้าพ่อพระประแดง มีงบประมาณสนับสนุนทั้งหมด 70,000 บาท ซึ่งแต่ก่อนพื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นสนามเด็กเล่นกลางแจ้ง ต่อมาทางชุมชนได้ของบประมาณในการทำโดมหลังคาโค้ง ล้อมรั้วเพื่อป้องกันสุนัขและป้องกันฝน ทั้งนี้เมื่อเวลาผ่านไปสนามเด็กเล่นที่ผ่านการใช้งานเป็นเวลหลายปี จึงอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมจากเดิม ทางบริษัททีโอเอมีความประสงค์ในการบริจาคสีแก่ชุมชน เพื่อนำมาปรับปรุงสนามเด็กเล่นให้กลับมาใช้งานอีกครั้ง

จากการลงสำรวจพื้นที่โครงการปรับปรุงสนามเด็กเล่นหน้าศาลเจ้าพ่อพระประแดง เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2563 พบว่า โครงการดังกล่าวของเล่นทุกชิ้นมีสภาพค่อนข้างเก่า สีสลอก บางชิ้นผุร่อนเริ่มเป็นสนิม จากการพูดคุยกับคณะกรรมการทราบว่าการก่อนหน้านี้มีเครื่องเล่นหลายชิ้นที่ชำรุดจนไม่เหมาะสมกับการใช้งาน จึงต้องถอดออกเพื่อความปลอดภัยแก่เยาวชนที่เข้ามาเล่น ทั้งนี้ทางคณะกรรมการชุมชนเสริมว่าโครงการปรับปรุงสนามเด็กเล่นมีเจตนาที่ดีที่จะเข้ามาปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าว แต่คิดว่าจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ถ้าหากซ่อมแซมเครื่องเล่นให้มีความปลอดภัย หรือร่วมกันกับชุมชนออกแบบเครื่องเล่นให้มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกายของเยาวชนในชุมชนอาจทำให้โครงการนี้มีความน่าสนใจมากขึ้น

2. โครงการลานส่วาง

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานเขตคลองเตย โครงการนี้ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ.2555 โดยสถาปนิกชุมชนกลุ่ม Open Space เป็นผู้ริเริ่ม มีจุดประสงค์หลักคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายในชุมชนผ่านการดึงประชาชนในชุมชนล๊อค 1-2-3 ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้าง ดูแลรักษาและทำให้สิ่งดี ๆ ให้งอกเงยขึ้นจากสิ่งก่อสร้าง โครงการลานส่วางเป็นการผสมผสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย ดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตัวเอง แนวคิดของโครงการลานส่วางเป็นสถานที่ที่เด็กเล็กที่เป็นเหมือนแสงสว่างกลางชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 ร่วมมือกับกลุ่มนักออกแบบ TYIN Tegnestue Architects จากประเทศนอร์เวย์ ภายใต้การสนับสนุนของ ศูนย์ความรู้ด้านการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ (TCDC) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และแหล่งเงินทุนจากบริษัทเอกชนหลายแห่ง มีงบประมาณสนับสนุนทั้งหมด 300,000 บาท

จากการลงสำรวจพื้นที่โครงการขานสว่าง เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2563 พบว่า ปัจจุบันพื้นที่บริเวณนี้ค่อนข้างเสื่อมโทรมและแตกต่างจากภาพเมื่อปี 2555 ผู้วิจัยได้สอบถามกับคณะกรรมการชุมชนในเรื่องการดูแลรักษาพื้นที่บริเวณนี้ ซึ่งได้ข้อมูลว่าหลังจากโครงการแล้วเสร็จไม่นานทางชุมชนได้ของบประมาณจากทางเขตคลองเตยมาทำรั้วกันเพื่อป้องกันสุนัขเข้าไปขบถาย และลดเป็นแหล่งการมั่วสุมของเด็กวัยรุ่นในชุมชน บริเวณลานตรงกลางเดิมที่เป็นพื้นที่ลานโล่งปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่สำหรับแปลงปลูกผักของชุมชน โครงสร้างหลักด้านบนผุพังเนื่องจากการโดนชะล้างจากฝนเป็นเวลหลายปี แผงไม้หลายส่วนผุพังชาวบ้านจึงนำแผ่นสังกะสีมาใช้ทดแทน และส่วนโครงสร้างส่วนอื่นที่เป็นไม้กลายเป็นพื้นที่ตากผ้าของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบ

3. โครงการสนามฟุตบอล

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานเขตคลองเตย โครงการนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2559 เป็นสนามฟุตบอลรูปตัวแอล (L) ได้รับรางวัล Grand Prix ที่เมืองคานส์และติดอันดับ 25 สุดยอดสิ่งประดิษฐ์ แห่งปี 2016 โดยที่มาของโครงการเกิดจากบริษัท AP Thailand มีจุดประสงค์ในการหาพื้นที่ว่างเปล่าต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อพัฒนาให้พื้นที่ตรงนั้นให้เกิดประโยชน์ใหม่ให้ได้มากที่สุด การสำรวจและลงพื้นที่ของทีมงานของ AP และกลุ่มนักออกแบบ Eyedropper Fill พบว่าชุมชนแออัดคลองเตยมีความน่าสนใจในด้านกายภาพของพื้นที่ โดยใช้พื้นที่ว่างจำกัดของชุมชนคลองเตย ล็อค 1-2-3 มาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ใช้สอยของคนในชุมชน ด้วยการสร้างสนามฟุตบอลขนาดย่อมส่งผลให้ลักษณะของสนามในชุมชนเป็นรูปตัวแอล (L) ไม่ใช่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามาตรฐาน ทำให้การใช้งานของสนามฟุตบอลไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงในกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าเท่านั้น อีกทั้งเป็นการข้ามกรอบจำกัดของพื้นที่ที่มีอยู่ด้วยการนำความคิดสร้างสรรค์มาแปรสภาพพร้อมทั้งองค์ประกอบทำให้เกิดมุมมองใหม่ ให้สามารถใช้สอยได้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยงบประมาณสนับสนุนทั้งหมด 550,000 บาท

จากการลงสำรวจพื้นที่โครงการสนามฟุตบอล เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2563 พบว่า ปัจจุบันสนามฟุตบอลรูปตัวแอล (L) อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเมื่อเทียบจากภาพเมื่อปี 2559 คณะกรรมการชุมชนกล่าวว่าช่วงแรกที่ส่งมอบโครงการให้กับชุมชน ทีมงานบริษัท AP Thailand ได้เข้ามาดูแลเนื่องจากพื้นสนามฟุตบอลหลังสร้างเสร็จได้ประมาณ 1 เดือน มีลักษณะทรุดและแตกจนเกิดน้ำท่วมขัง เพราะก่อนที่จะเป็นสนามฟุตบอลพื้นที่บริเวณนี้เป็นคลองและถูกนำขยะมาทิ้งรวมกันจนกลายเป็นกองขยะขนาดใหญ่ เมื่อทีมงานบริษัท AP Thailand เข้ามาตรวจสอบหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งช่างก่อสร้างเข้ามาปรับสภาพพื้นผิวสนามฟุตบอลใหม่ ปัจจุบันสนามฟุตบอลรูปตัวแอลอยู่ในสภาพที่พื้นแตกและทรุดประมาณ 30 เซนติเมตร จากระนาบพื้นเดิม เส้นสนามเลือน น้ำท่วมขังเป็นหลุมบ่อขนาดใหญ่ สามารถใช้เตะบอลได้อยู่ครึ่งสนาม อีกครึ่งสนามถูกใช้เป็นทิวาของที่ไม่ใช้แล้ว รวดตากผ้า เล้าไก่

4. โครงการลานนงนุช

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานเขตคลองเตย โครงการนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2562 โครงการนี้เริ่มต้นจากพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นพื้นที่รกร้างและประชาชนในชุมชนจะนำขยะมาทิ้งบริเวณนี้ จนกลายเป็นแหล่งที่ทิ้งขยะเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็นทำให้ผู้อยู่อาศัยบริเวณนั้นเกิดความเดือดร้อน จึงรวมกลุ่มกันพูดคุยก่อนจะไปคุยกับคณะกรรมการชุมชนล็อค 1-2-3 ว่าอยากจัดการพื้นที่บริเวณนี้ไม่ให้เป็นที่ทิ้งขยะ

คณะกรรมการชุมชนเมื่อได้รับความต้องการดังกล่าวจึงนำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐสำนักงานเขตคลองเตยเพื่อหาทางแก้ไขปัญห สำหรับสำนักงานเขตได้นำเรื่องดังกล่าวไปเสนอกับผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเวลานั้นมีโครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” กับชุมชนคลองเตยล็อค 1-2-3 และชุมชนคลองเตยล็อค 4-5-6 เมื่อได้รับรู้ถึงปัญหานี้จึงร่วมมือกับสวนนงนุชพัตยานำเสนอแนวคิดสวนหย่อมขนาดเล็กหรือ Pocket Park โดยให้ทีมงานทางสวนนงนุชเข้าไปสำรวจพื้นที่รกร้างของชุมชนและพูดคุยกับชาวบ้านที่อยู่บริเวณนั้นเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น ก่อนจะนำข้อมูลดังกล่าวกลับมาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการออกแบบใช้ระยะเวลาทั้งหมด 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2561 ถึง 30 กันยายน 2562 โดยมีผู้สนับสนุนด้านงบประมาณเป็น บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน) และ บริษัทแอ็บโซลูท คลีนเอ็นเนอร์จี จำกัด (มหาชน) โดยมีงบประมาณสนับสนุนทั้งหมด 100,000 บาท ในขั้นตอนการก่อสร้างได้รวบรวมจิตอาสาสมัครจากกองทัพภาคที่ 1 เป็นผู้ลงแรงดำเนินเนินการจนลานนงนุชเสร็จสมบูรณ์ กิจกรรมภายในลานนงนุชจะเน้นการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นพื้นที่ที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้

จากการลงสำรวจพื้นที่โครงการลานนงนุช เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2563 พบว่า สภาพพื้นที่ปัจจุบันยังคงสภาพดีไม่ได้แตกต่างจากภาพในปี พ.ศ.2561 มาก สิ่งที่เพิ่มเติมคือรั้วกันขอบเขตพื้นที่ โดยชุมชนได้แบ่งเงินจากงบประมาณการดูแลชุมชนมาทำรั้วเพื่อป้องกันสุนัขเข้าไปขบถาย และเปิดให้ใช้เป็นช่วงเวลา เพิ่มเครื่องเล่นออกกำลังกายสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ รวมถึงการเพิ่มกิจกรรมในพื้นที่ด้วยการหาพื้นที่โดยอาสาสมัครนักศึกษาที่เข้ามาช่วยกันทำกิจกรรมงานวันเด็กในชุมชนเมื่อต้นปี พ.ศ.2563

5. โครงการเปลี่ยนแปลง

จากการสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานเขตคลองเตย โครงการนี้ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2564 โครงการนี้อยู่ภายใต้โครงการวิศวกรปั้นสุขให้ชุมชน เริ่มต้นจากสภาวิศวกรมีโครงการวิศวกรปั้นสุข มีจุดประสงค์เข้าไปช่วยเหลือชุมชนด้วยการบริจาคถุงยังชีพในช่วงโควิด 19 และสำรวจพื้นที่ในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 ร่วมกับสำนักงานเขตคลองเตย ผู้นำชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 พร้อมทั้งร่วมกันวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาพื้นที่ที่รกร้างที่มีอยู่จำนวนมาก และกระจายอยู่ตามจุดต่าง ๆ จากการลงพื้นที่เบื้องต้นทางสภาวิศวกรได้เกิดแนวความคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก โดยการพัฒนาพื้นที่รกร้างที่ไร้ประโยชน์กลายเป็นพื้นที่ที่ทิ้งขยะเน่าเหม็นให้กลายเป็นปอดของชุมชน มีงบประมาณสนับสนุนทั้งหมด 200,000 บาท

ข้อมูลของชุมชนผู้มีรายได้น้อยประกอบด้วยเนื้อหาหลักสามทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชน แสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ต้องการได้รับการพัฒนา ด้วยลักษณะทางกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ถูกจัดว่าเป็นพื้นที่แออัด และมีพื้นที่สาธารณะที่ไม่เพียงพอต่อประชาชนในชุมชน จึงมีแนวความคิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนผู้มีรายได้น้อย เกิดเป็นโครงการพื้นที่สาธารณะหลายโครงการ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการวัดผลสำเร็จของโครงการที่เกิดขึ้นภายในชุมชน คือการได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งระยะเวลาและการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของขั้นตอนที่ระบุอยู่ในข้อมูลการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน เป็นแนวทางการนำไปสู่ผลสำเร็จของโครงการที่เกิดขึ้นในระยะยาว

4. เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของโครงการพื้นที่สาธารณะ

จากการสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของประชาชนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ในแต่ละด้านทั้ง 4 ด้านของแต่ละโครงการ โดยให้ค่าคะแนนข้อย่อยในด้านการมีส่วนร่วมจะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คิดเป็นคะแนน 0-4 ตามลำดับ ดังนี้

การมีส่วนร่วมระดับที่ 1 หมายถึง ไม่มีส่วนร่วม	คิดเป็น 0 คะแนน
การมีส่วนร่วมระดับที่ 2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย	คิดเป็น 1 คะแนน
การมีส่วนร่วมระดับที่ 3 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง	คิดเป็น 2 คะแนน
การมีส่วนร่วมระดับที่ 4 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก	คิดเป็น 3 คะแนน
การมีส่วนร่วมระดับที่ 5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด	คิดเป็น 4 คะแนน
ผู้วิจัยให้เกณฑ์การมีส่วนร่วมทั้งหมด 100 คะแนน โดยจะแบ่งน้ำหนักคะแนนในแต่ละด้านเท่ากัน ดังนี้	
ด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ	25 คะแนน
ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ	25 คะแนน
ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์	25 คะแนน
ด้านการติดตามและประเมินผล	25 คะแนน

เมื่อได้ข้อมูลคะแนนการมีส่วนร่วมในข้อย่อยของแต่ละด้าน นำคะแนนดิบที่ได้มาเทียบบัญญัติไตรยางค์เพื่อแปลงคะแนนดิบของข้อย่อยให้เป็นคะแนนใหม่ที่ทำให้ผลรวมคะแนนเต็มของแต่ละด้านเท่ากับ 25 คะแนน โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$x = b \left(\frac{c}{d} \right)$$

เมื่อ x = ค่าคะแนนใหม่ของข้อย่อยของแต่ละด้านการมีส่วนร่วม
 b = คะแนนเต็มใหม่ของแต่ละด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเท่ากับ 25 คะแนน
 c = ค่าคะแนนดิบของข้อย่อยของแต่ละด้านการมีส่วนร่วม
 d = คะแนนเต็มดิบของด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเท่ากับ 320 คะแนน สำหรับการมีส่วนร่วมด้านที่ 1 และมีค่าเท่ากับ 240 คะแนน สำหรับการมีส่วนร่วมด้านที่ 2, 3 และ 4

เมื่อได้ค่าคะแนนเฉลี่ยใหม่ของแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้นำคะแนนใหม่มาทำตารางเปรียบเทียบในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1.ด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ

ตาราง 1 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการเสนอความคิด การวางแผนและตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนต่าง ๆ		ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละโครงการ				
		โครงการปรับปรุง สนามเด็กเล่น	โครงการ ลานสว้าง	โครงการสนาม ฟุตบอล	โครงการ ลานนงนุช	โครงการ เปลี่ยนแปลง
ด้านการเสนอ ความคิด การวางแผน และตัดสินใจ	วิเคราะห์สภาพ ปัญหาของชุมชน	0.31	4.45	4.14	5.63	3.36
	เข้าประชุมเชิง ปฏิบัติการ	0	6.02	3.59	4.69	3.36
	แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะในที่ ประชุม	0.47	4.69	4.69	5.55	3.98
	ลงมติการจัดทำ โครงการ	1.09	4.77	3.05	5.47	2.27
	รวมเฉลี่ย	1.87	19.93	15.47		12.97

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการเสนอความคิด การวางแผนและตัดสินใจของแต่ละโครงการ คะแนนเฉลี่ยรวมสูงที่สุดคือโครงการลานนงนุช โดยได้คะแนนการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน การแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะในที่ประชุม การลงมติการจัดทำโครงการ สูงที่สุด ทั้งนี้เพราะโครงการริเริ่มโดยประชาชนในชุมชน จึงได้รับการมีส่วนร่วมด้านนี้มากที่สุด ส่วนโครงการลานสว้างได้รับคะแนนรองลงมาเป็นอันดับที่ 2 โดยมีคะแนน การเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการสูงที่สุด ทั้งนี้เพราะมีหน่วยงานอย่าง Open space ซึ่งมีสถาปนิกชุมชนที่เชี่ยวชาญในด้านการทำงานกับชุมชนและมีประสบการณ์มากในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

2. ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ

ตาราง 2 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนต่าง ๆ		ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละโครงการ				
		โครงการ ปรับปรุงสนาม เด็กเล่น	โครงการ ลานสว้าง	โครงการ สนามฟุตบอล	โครงการ ลานนงนุช	โครงการ เปลี่ยนแปลง
ด้านการ ดำเนินการ และการ ปฏิบัติการ	ส่วนร่วมในการ ดำเนินการ	2.60	4.58	4.89	6.25	3.13
	ส่วนร่วมในการ บริจาคสมทบทุน	0	0	0	0	0
	ส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงาน	2.92	6.04	3.23	3.13	1.17
รวมเฉลี่ย		5.52	10.62	8.12	9.38	4.30

จากตารางที่ 2 แสดงข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านดำเนินการและการปฏิบัติการ คะแนนเฉลี่ยรวมสูงที่สุดคือโครงการลานสว้างได้รับคะแนนรองลงมาเป็นอันดับที่ 2 โดยมีคะแนน ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมากที่สุด เพราะโครงการนี้ได้ตั้งเยาวชนที่ผู้ใช้หลักของโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและให้เยาวชนนำผลงานที่ช่วยกันออกแบบไปนำเสนอผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชน รับรู้และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน ทำให้ผลงานสุดท้ายเกิดจากการร่วมมือจากทุกฝ่ายในขั้นตอนการปฏิบัติงานมากที่สุด ส่วนโครงการลานนงนุช โดยได้คะแนนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการสูงที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการถูกจัดการโดยชาวบ้านและคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้จัดทำเองไม่ได้หน่วยงานอื่นเป็นเข้ามาส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ในข้อส่วนร่วมในการสมทบบริจาคสมทบทุนมีคะแนนเท่ากันทุกโครงการซึ่งอยู่ระดับการไม่มีส่วนร่วม เนื่องจากแต่ละโครงการไม่ได้มีหน่วยงาน

ผู้สนับสนุนด้านทุนทรัพย์ สามารถหาหน่วยงานผู้สนับสนุนเข้ามาช่วยเหลือได้ หรืออย่างโครงการลานนงนุชที่เริ่มต้นจากชุมชนเป็นผู้ริเริ่มก็มีหน่วยที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณ

3.ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์

ตาราง 3 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนต่าง ๆ		ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละโครงการ				
		โครงการ ปรับปรุงสนาม เด็กเล่น	โครงการ ลานสว้าง	โครงการ สนามฟุตบอล	โครงการ ลานนงนุช	โครงการ เปลี่ยนแปลง
ด้านการรับ และแบ่งปัน ผลประโยชน์	ได้รับประโยชน์ที่ เกิดจากโครงการ	4.89	6.46	7.70	5	5.16
	ประชาชนในชุมชน มีโอกาใช้บริการ	4.48	5.41	7.29	2.03	1.02
	ได้รับรายได้จาก โครงการ	0	0	0	0	0
รวมเฉลี่ย		9.37	11.87	14.99	7.03	6.18

จากตารางที่ 3 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ คะแนนเฉลี่ยรวมสูงที่สุดคือโครงการสนามฟุตบอล โดยได้คะแนนการได้รับประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ ประชาชนในชุมชนมีโอกาใช้บริการ สูงที่สุด เนื่องจากโครงการสนามฟุตบอลเป็นที่ชื่นชอบของเยาวชนในชุมชนมาก ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กวัยรุ่นผู้ชายจะมีกิจกรรมร่วมกัน ส่วนการได้รับรายได้จากโครงการมีคะแนนเท่ากันทุกโครงการซึ่งอยู่ระดับการไม่มีส่วนร่วม เนื่องจากแต่ละโครงการไม่ได้มีแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้มีรายได้แก่ชุมชน แต่เป็นเพียงการยกระดับพื้นที่ของชุมชนให้มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น

4. ด้านการติดตามและประเมินผล

ตาราง 4 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในขั้นตอนต่าง ๆ		ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละโครงการ				
		โครงการปรับปรุง สนามเด็กเล่น	โครงการ ลานสว้าง	โครงการ สนามฟุตบอล	โครงการ ลานนงนุช	โครงการ เปลี่ยนแปลง
ด้านการติดตาม และประเมินผล	ส่วนร่วมในการ ดูแลโครงการ	2.92	6.24	4.37	5.08	2.73
	ส่วนร่วมในการ ตรวจสอบ ประเมินผล	0	7.18	5.52	3.13	1.41
	ส่วนร่วมในการ ปรับปรุงแก้ไข	0	5.31	6.46	3.90	0.94
รวมเฉลี่ย		2.92	18.73	16.35	12.11	5.08

จากตารางที่ 4 แสดงผลข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมด้านการติดตามและประเมินผล คะแนนเฉลี่ยรวมสูงที่สุดคือโครงการลานสว้าง โดยได้คะแนนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มหน่วยงาน Open Space ได้มีกระบวนการด้านการติดตามและประเมินผลของโครงการที่ชัดเจน หน่วยงานทราบว่าภายในโครงการในช่วงกลางคืนจะมีคนมากและเมื่อรับฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชนพบว่าต้องการให้มีการติดไฟภายในโครงการ จึงเกิดแนวคิดการเก็บเงินคนละ 5 บาท สำหรับผู้ที่เข้าใช้โครงการเพื่อนำไปเป็นค่าไฟและค่าทำนุบำรุงโครงการในอนาคต คะแนนเฉลี่ยรวมรองลงมาคือโครงการสนามฟุตบอล ทั้งนี้เนื่องจากหลังจากจบโครงการบริษัท AP Thailand ได้ส่งเจ้าหน้าที่กลับมาดูโครงการอีกครั้งพบว่าพื้นที่ของสนามฟุตบอลนั้นมีการ

หลุดและแตกร้าว ถ้าหากยังเปิดใช้งานต่อไปจะเกิดอุบัติเหตุตามมา จึงปิดปรับปรุงพื้นสนามฟุตบอลให้กลับมาใช้งานได้อีกครั้ง อันดับที่สองคือโครงการขานสว่าง ได้คะแนนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลสูงที่สุด และอันดับที่สามคือโครงการลานนงนุช ได้คะแนนการมีส่วนร่วมในการดูแลโครงการ ตามลำดับ

การอภิปรายผล สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

จากข้อมูลชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 เป็นชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตคลองเตย ซึ่งเป็นชุมชนแรกที่ถูกก่อตั้งขึ้น และเป็นชุมชนแออัดแรกที่เกิดขึ้นจากผู้ใช้แรงงานต่างจังหวัดเข้ามาตั้งถิ่นฐาน การมีอยู่ของชุมชนเกิดขึ้นมาเป็นเวลานานปัจจุบันผู้ที่อาศัยอยู่เป็นรุ่นที่ 2, 3 จากครอบครัวเดิม และมีผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ใหม่เพิ่มขึ้นทำให้ความหนาแน่นในชุมชนที่เดิมมีมากอยู่แล้วเพิ่มระดับขึ้นไปอีก เมื่อเทียบกับชุมชนผู้มีรายได้น้อยอื่นในกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ว่าความหนาแน่นของพื้นที่ชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 มีความหนาแน่นมากกว่าถึง 3 เท่า และสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่าด้วยโครงการพื้นฐานของชุมชนนั้นไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยเหมือนกับชุมชนรายได้น้อยชุมชนอื่น จึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนยังไม่มีทางแก้ไขได้ในระยะยาว ส่วนใหญ่จะทำได้ด้วยการแก้ไขปัญหาแบบเร่งด่วนเท่านั้น

ตัวอย่างโครงการพื้นที่สาธารณะทั้ง 5 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 เท่านั้น ทั้งนี้ยังมีโครงการอื่น ๆ ที่ทางหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานรัฐเข้ามาร่วมพัฒนาภายในชุมชนยกตัวอย่าง เช่น โครงการจิตอาสาเราทำความดีด้วยหัวใจ เป็นโครงการซ่อมแซมบ้านพักอาศัยให้กับผู้ยากไร้และด้อยโอกาส การได้รับบริจาคจากลุงยังชีพและความช่วยเหลือที่เร่งด่วนจากหลายหน่วยงานในช่วงวิกฤตการณ์ ทั้งนี้ทุกโครงการพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 เป็นโครงการที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาชุมชนให้ไปในทิศทางที่ดี มุ่งเน้นไปที่เยาวชนเป็นหลัก หลายโครงการไม่มีการพูดถึงเรื่องการบริหารจัดการทางด้านพื้นที่ หลังจากส่งมอบโครงการให้แก่ชุมชนมักจะนำงบประมาณที่ได้จากความช่วยเหลือของรัฐมาสร้างรั้วกัน โครงหลังคาเหล็ก เพื่อต้องการป้องกันการชำรุดทรุดโทรมในแบบความคิดของชุมชน แต่ทั้งนี้โครงการที่มีแนวความคิดการบริหารจัดการพื้นที่ให้แก่ชุมชนยังไม่ส่งผลในระยะยาว โครงการที่เกิดขึ้นหลายโครงการเป็นผลดีกับชุมชนแต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับเป็นภาระของชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนไม่มีงบประมาณและเวลาที่เพียงพอในการดูแลรักษา และความสามารถในการจัดการบริหารพื้นที่ ทำให้ปัจจุบันโครงการหลายโครงการที่เคยเกิดขึ้นและเคยได้เสียงตอบรับจากประชาชนในชุมชนในทิศทางที่ดีกลับอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถใช้งานได้ด้อยกว่าเดิม

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของโครงการพื้นที่สาธารณะ

จากข้อมูลการมีส่วนร่วมของโครงการพื้นที่สาธารณะในชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 ซึ่งเป็นชุมชนผู้มีรายได้น้อยชุมชนหนึ่งที่มีหลายหน่วยงานเข้ามาให้ความสนใจ เปรียบเสมือนสนามประลองความคิดของนักออกแบบ แต่ละโครงการได้นำแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการอย่างแท้จริง ทั้งนี้จากข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมข้างต้น พบข้อสังเกตที่สำคัญ คือ โครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จสำหรับกับชุมชนผู้มีรายได้น้อยชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3 มีจุดร่วมกันคือการมีจุดเริ่มต้นที่เกิดจากชุมชนเอง จากกรณีศึกษาลานนงนุชผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนจะรู้สาเหตุของปัญหามากที่สุด ทำให้โครงการนั้นสามารถแก้ไขปัญหาของพื้นที่ได้ตรงจุด หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่สามารถสะท้อนความต้องการของผู้มีรายได้น้อย ออกมาในรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองต่อชุมชนในทุกด้าน ทั้งนี้การมีกระบวนการวางแผนการทำงานที่ชัดเจนเป็นเรื่องที่หน่วยงานมีอาชีพควรจะมี แต่จะต้องสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนให้เข้ากับแต่ละชุมชนได้เช่นกัน

ข้อมูลด้านกายภาพของโครงการพื้นที่สาธารณะทั้ง 5 โครงการ แสดงถึงลักษณะสภาพพื้นที่ปัจจุบันของโครงการ โครงการขานสว่างแม้จะได้รับความคิดเห็นว่ามีระดับการมีส่วนร่วมจากประชาชนมากที่สุด แต่สถานที่นั้นปัจจุบันกลับเสื่อมสภาพจากเดิมมากด้วยระยะเวลาที่นานหลายปี แม้ภายหลังทางโครงการหาแนวทางการบริหารพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืน แต่ไม่เกิดประสิทธิผลตามความต้องการเนื่องจากคนในชุมชนไม่สามารถปฏิบัติตามได้ โครงสนามฟุตบอลได้รับความนิยมและชื่นชอบจากเยาวชนเป็นอย่างมาก ปัจจุบันไม่สามารถใช้งานได้ดังเดิมแม้จะได้รับการแก้ไขปัญหาปรับปรุงแล้ว โครงการปรับปรุงสนามเด็กเล่นปัจจุบันเครื่องเล่นบางชิ้นต้องถอดออกจากสถานที่ ไม่สามารถใช้งานได้ก็เนื่องจากการผุกร่อนของสนิมอาจทำให้เกิดอันตรายแก่เยาวชน แสดงถึงแนวโน้มในอนาคตของโครงการที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานอย่างโครงการลานนงนุชและโครงการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากชุมชนหรือหน่วยงานเจ้าของโครงการไม่มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืนด้วยชุมชน โครงการพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นอาจอยู่ในสภาพที่ใช้งานไม่ได้และกลายเป็นภาระของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย

1. หน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับชุมชนที่ต้องการเข้ามาพัฒนาพื้นที่สาธารณะในชุมชนผู้มีรายได้น้อย ควรส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเริ่มต้นกำหนดจุดประสงค์ของแต่ละโครงการ เพื่อเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชนอย่างอิสระ และทราบถึงความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนจากผู้อาศัย ซึ่งการเปิดโอกาสกำหนดแนวทางของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจะได้รับการมีส่วนร่วมมากกว่าโครงการอื่น
2. มุ่งเน้นกระบวนการดำเนินงานในเรื่องของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยหน่วยงานหรือองค์กรที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานกับชุมชน เพื่อสร้างผลลัพธ์ของรูปแบบโครงการที่ตรงต่อวัตถุประสงค์และความต้องการชุมชนมากที่สุด
3. การสนับสนุนชุมชนด้านการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ สามารถส่งเสริมให้เกิดรายได้และการบริหารจัดการในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2561). รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปี พ.ศ.2560. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://stat.bora.dopa.go.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]
- กองนโยบายและแผนงาน สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (2561). สถิติข้อมูลชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2561. [ออนไลน์]. <http://www.bangkok.go.th/upload/user/00000354/plan/report/07.pdf> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]
- กองยุทธศาสตร์และสารสนเทศที่อยู่อาศัย ฝ่ายวิชาการพัฒนาที่อยู่ การเคหะแห่งชาติ. (2560). ข้อมูลชุมชนผู้มีรายได้น้อย 2560. เข้าถึงได้จาก <https://housingkc.nha.co.th/files/article/attachments/90a0cc4aa77df344b52300cbd3a022c3.pdf>
- กลุ่มงานประสานการถ่ายโอนภารกิจ กองยุทธศาสตร์ การเงินและการคลัง. (2554). รายงานผลการศึกษารับบทเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่กลุ่มการปฏิบัติงานของสำนักงานเขต : กลุ่มกรุงเทพใต้. สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564) แผนการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนจนในเมืองอย่างยั่งยืน. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ไพรินทร์ เตชะรินทร์. (2560). การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://so03.tci-thaijo.org> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]
- สถาบันพระปกเกล้าและมูลนิธิอาเซีย. (2535). คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. ศูนย์สันติวิธี เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). คู่มือการบริหารโครงการ “การสนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและชุมชน องค์การชุมชน” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2561. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://web.codi.or.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). คู่มือโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเมืองและชนบท.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://web.codi.or.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). **คู่มือการบริหารโครงการการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://web.codi.or.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

สำนักงานเขตคลองเตย. (2557). **ข้อมูลประกอบการพิจารณาความเหมาะสมในการกำหนดกิจกรรม เพื่อพัฒนาพื้นที่เขตคลองเตย**. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเขตคลองเตย. (2557). **รายงานผลการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานฉบับปรับปรุง ชุมชนคลองเตย (แก้ไขล่าสุด 2557)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คำผาง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). **แนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว สำหรับชุมชนเมืองในประเทศไทย**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.onep.go.th> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร. (2555). **แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้ <http://www.bangkok.go.th/upload/user/00000073/web/ita/O4.pdf> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2560). **พื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพแวดล้อมที่ดีของ กทม. แสดงจำนวนพื้นที่สวนสาธารณะปัจจุบันของกรุงเทพมหานคร 7 ประเภท**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://203.155.220.118/green-parks-admin/reports/chartbygardentype_parks7.php [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

Andriof and Waddock, (2002). **“Stakeholder Engagement: Theory, Responsibility and Engagement”** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.researchgate.net> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

Cohen and Uphoff. (1981). **“Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity”** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.researchgate.net [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

Creighton, J. L. (1981). **“The Public Involvement Manual.”** Cambridge: Abt Book.

Iwashita, H. (1988). **“Pocket park”** Tokyo: Process Architecture Pub. Co.

Jennings, V., Browning, M. H. E. M., & Rigolon, A. (2019). **Urban green spaces: public health and sustainability in the United States**. Springer.

Kondo M, Hohl B, Han S, Branas C. (2016). Effects of greening and community reuse of vacant lots on crime. **Urban Stud.** 53(15): 3279-3295. doi: 10.1177/0042098015608058.

Mehaffy, e al. (2019). **“Public Space in the New Urban Agenda: Research into Implementation”** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.researchgate.net> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

Manetti, D. M. (2011). **“The Quality of Stakeholder Engagement in Sustainability Reporting: Empirical Evidence and Critical Points”** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.researchgate.net> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

WHO. (1992). “Promoting Sustainable human settlement development.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.who.int [สืบค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2563]

Zucker, P. (1959). “Town and Square from the Agora to the Village Green” New York: Columbia University Press.